

Концепція взаємодії авторського права і охорони архітектурних пам'яток в Україні в умовах адаптації українського законодавства до стандартів країн ЄС

Стефанчук Микола Олексійович¹, Калаур Іван Романович²

Опубліковано	Секція	УДК
30.09.2025	Право	347.787

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17505671>

Анотація. У статті досліджується складне співвідношення між охороною архітектурної спадщини та дотриманням авторських прав на твори архітектури, які зазнають реставрації. Актуальність теми зумовлена значними руйнуваннями культурних об'єктів внаслідок воєнної агресії проти України, що потребують масової відбудови, але при цьому мають бути відреставровані зберігаючи свій первісний зовнішній вигляд. Слід врахувати, що архітектурні пам'ятки водночас є об'єктами авторського права, на які поширюється захист як майнових, так і особистих немайнових прав автора, зокрема права на недоторканність твору. Проаналізовано особисті майнові та немайнові права архітектора. Особливу увагу приділено праву на недоторканність твору. Наголошено, що будь-які зміни, що спотворюють твір або не відповідають його первісному задуму, можуть бути оскаржені автором або його спадкоємцями. Досліджено рекомендації міжнародних організацій (ЮНЕСКО, ICOMOS) щодо реставрації з урахуванням авторського права. У роботі обґрунтовано, що українське законодавство не передбачає обов'язкового погодження реставрацій з автором, однак вимагає дотримання автентичності, науково обґрунтованих методів та збереження задуму автора. Аналіз правових систем Німеччини, Франції та Італії дозволив виявити, що згода автора на реставрацію також не є обов'язковою, однак немайнові права залишаються захищеними. На підставі аналізу запропоновано чіткі критерії допустимого втручання у твір, які не становитимуть його спотворення. Такими критеріями визначено: функціональна мета втручання, збереження архітектурної ідентичності, мінімізація візуального впливу. Такі критерії сприятимуть досягненню балансу між охороною творчого внеску автора і суспільним інтересом у життєздатному використанні архітектурної спадщини.

Ключові слова: інтелектуальна власність, авторське право, особисті немайнові права, автор, права архітектора, культурна спадщина, твір, пам'ятка архітектури, об'єкт архітектури, реставрація, адаптація українського законодавства, міжнародне право, законодавство країн ЄС, європейська судова практика, ЮНЕСКО, ICOMOS..

¹ доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, e-mail: stefanchuk@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-2983-2770>.

² Член-кореспондент НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, e-mail: kalaur.ir@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1736-6175>

The concept of interaction between copyright and protection of architectural monuments in Ukraine in the context of adaptation of Ukrainian legislation to the standards of EU countries

Annotation. The article explores the complex relationship between the protection of architectural heritage and copyright compliance for architectural works undergoing restoration interventions. The relevance of the topic is due to the significant destruction of cultural sites as a result of military aggression against Ukraine, which require massive restoration. At the same time, architectural monuments are also objects of copyright, which are protected by both property and personal non-property rights, in particular, the right to inviolability of a work. The author analyzes the personal property and non-property rights of an architect. Particular attention is paid to the right to inviolability of a work. It is emphasized that any changes that distort the work or do not correspond to its original intent may be challenged by the author or his/her heirs. The recommendations of international organizations (UNESCO, ICOMOS) on restoration with due regard for copyright are studied. The paper proves that Ukrainian legislation does not provide for mandatory approval of restorations by the author, but requires that authenticity, scientifically sound methods and preservation of the author's intent be observed. An analysis of the legal systems of Germany, France and Italy revealed that the author's consent to restoration is also not mandatory, but moral rights remain protected. Based on the analysis, the author proposes clear criteria for permissible interference with a work which does not constitute its distortion. These criteria include: the functional purpose of the intervention, preservation of architectural identity, and minimization of visual impact. Such criteria will help to achieve a balance between the protection of the author's creative contribution and the public interest in the viable use of architectural heritage.

Keywords: intellectual property, copyright, personal non-property rights, author, architect's rights, cultural heritage, work, architectural monument, architectural object, restoration, adaptation of Ukrainian legislation, international law, legislation of EU countries, European case law, UNESCO, ICOMOS.

Вступ

Постановка проблеми. Повномасштабна збройна агресія росії проти України призвела до небачених руйнувань та пошкоджень об'єктів культурної спадщини, серед яких значне місце посідають архітектурні пам'ятки. За даними Міністерства культури та стратегічної комунікації України, станом 2025 рік, внаслідок повномасштабної російської агресії пошкоджені 1453 пам'ятки культурної спадщини [1]. Масштаби цих втрат вимагають невідкладних заходів з реставрації та відбудови.

Необхідність відновлення зруйнованих та пошкоджених архітектурних пам'яток є важливим питанням збереження національної ідентичності та культурного надбання.

Актуальність теми зумовлена значними руйнуваннями культурних об'єктів внаслідок воєнної агресії проти України, що потребують масової реставрації. При цьому архітектурні пам'ятки водночас є об'єктами авторського права, на які поширюється захист як майнових, так і особистих немайнових прав, зокрема права на недоторканність твору.

Питання охорони авторських прав на твори архітектури були предметом наукового розгляду та дослідження Мазуренко С., Мещерякова В., Панова С., Радченко В., Троцька В. Разом з тим, відмічається відсутність єдиного системного дослідження з питання співвідношення авторських прав і публічного інтересу до збереження архітектурних об'єктів.

Метою статті є комплексний аналіз правового режиму авторського права на об'єкти архітектурної спадщини, визначення його впливу на реставрацію таких об'єктів та визначення критеріїв допустимого втручання у твір, що не вважається спотворенням.

Результати

Архітектурні твори традиційно визнаються об'єктами авторського права відповідно до національних і міжнародних актів. Згідно зі ст. 433 Цивільного кодексу України [2] та ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [3], до об'єктів авторського права належать, зокрема, твори архітектури, містобудування та садово-паркового мистецтва. Ці твори повинні мати творчий характер та бути вираженими в об'єктивній формі.

Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів як фундаментальний міжнародний договір є основою захисту авторських прав. Стаття 2 Бернської конвенції чітко відносить твори архітектури до переліку творів, що охороняються авторським правом. Це закріплює архітектурні об'єкти як повноцінні об'єкти авторського права на міжнародному рівні, зобов'язуючи країни-учасниці надавати їм відповідний захист. Конвенція також встановлює принципи національного режиму, мінімального обсягу охорони та захисту немайнових прав, які є фундаментальними для архітекторів [4].

Стосовно поняття «пам'ятка архітектури», то в науці воно досліджено недостатньо. Закон України «Про охорону культурної спадщини» оперує поняттям пам'ятка культурної спадщини і визначає, що це є об'єкт культурної спадщини, який занесено до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, або об'єкт культурної спадщини, який взято на державний облік відповідно до законодавства, що діяло до набрання чинності цим Законом, до вирішення питання про включення (невключення) об'єкта культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України [5].

У науковій літературі існують різні підходи до визначення поняття «пам'ятка архітектури». Одні дослідники трактують його як самостійне поняття в межах загальної термінологічної системи, інші ж – як складову частину ширшого терміна «об'єкт культурної спадщини». Так, В. Мерещяков розглядає пам'ятку архітектури як особливий вид нерухомої частини історико-культурної спадщини, представленої окремими об'єктами та комплексами (пам'ятками, архітектурними ансамблями, визначними місцями), які характеризують соціальний розвиток і культуру народу, відтворюють історичний розвиток, духовне життя суспільства в різні історичні періоди як в країні, так і в кожному окремо взятому регіоні. Характер архітектури пам'яток, їх композиційна та стилістична цілісність, соціальні та функціональні фактори, які впливають на образ архітектурного твору, технічний рівень виконання й багато інших прямих і опосередкованих аспектів разом із історико-архітектурним середовищем та природним оточенням складають наукову, художню, історичну, етнологічну цінність об'єктів, віднесених до історико-культурної спадщини [6, с. 271-276].

Панова С. запропонувала наступне визначення пам'ятці архітектури: пам'ятка архітектури – нерухоме майно, пам'ятка культурної спадщини, яке є високохудожнім архітектурним твором, що повністю або частково зберіглося в автентичному стані і характеризується відзнаками певної культури, епохи, певних стилів, традицій, будівельних технологій або є твором відомого автора (авторів) [7].

Як уже зазначалось, архітектурні твори, визнаються об'єктами авторського права з моменту їх створення, відповідно до положень Закону України «Про авторське право і суміжні права» [3]. Вказаний правовий статус передбачає наявність у архітектора як майнових, так і особистих немайнових прав на створений ним твір.

До майнових прав автора архітектурного твору належить, зокрема, право на використання твору в будь-якій формі (включаючи відтворення, публічне показування, адаптацію чи переробку), право дозволяти або забороняти використання твору третіми особами, а також право на одержання відповідної винагороди за таке використання [3].

Особисті немайнові права, відповідно до чинного законодавства, охоплюють: право на визнання авторства; право на зазначення імені автора під час використання твору (якщо інше не встановлено договором); та право на недоторканність твору [3]. Останнє є особливо важливим у контексті охорони творчого внеску автора в архітектурному середовищі. Право на недоторканність передбачає заборону внесення будь-яких змін, викривлень або втручань у твір без згоди автора, якщо такі дії можуть завдати шкоди честі, гідності або професійній репутації автора.

У сфері архітектури це положення поширюється не лише на сучасні об'єкти, але й на ті, що набули статусу пам'яток культурної спадщини. Незважаючи на можливу передачу майнових прав, особисте право на недоторканність зберігається за автором протягом усього строку чинності авторського права. Після смерті автора відповідне право здійснюється його спадкоємцями або іншими уповноваженими особами.

Водночас, коли архітектурний об'єкт отримує статус пам'ятки культурної спадщини згідно із Законом України «Про охорону культурної спадщини», він підпадає під дію спеціального правового режиму. Цей режим передбачає пріоритет збереження автентичності пам'ятки, її історичної та художньої цінності, а також встановлює жорсткі вимоги до будь-яких втручань, включно з реставрацією. Будь-які роботи на пам'ятках потребують обов'язкового отримання дозволу від уповноважених державних органів охорони культурної спадщини та виконання робіт відповідно до науково-проектної документації під наглядом атестованих фахівців [5].

Важливе значення відіграють міжнародні організації ЮНЕСКО та ICOMOS (Міжнародна рада з питань пам'яток та визначних місць), які формують міжнародні етичні та методологічні стандарти у сфері охорони та реставрації культурної спадщини, які впливають на національне законодавство.

Наприклад, Міжнародна хартія з консервації та реставрації пам'яток і визначних місць (Венеціанська хартія 1964 року) акцентує увагу на необхідності збереження автентичності, історичної цілісності та первісних матеріалів пам'ятки. Реставрація розглядається як унікальний захід охорони пам'ятки. Метою реставрації є збереження й виявлення естетичної та історичної значущості пам'ятки, що базується на обачливому ставленні до історичної субстанції як автентичного документа. Вона підкреслює, що елементи, яким належить замінити відсутні частини, мають гармонійно вписуватись у загальну форму пам'ятки, але водночас і відрізнятися від автентичних фрагментів, щоб запобігти фальсифікації пам'ятки як документа історії та твору мистецтва. [8].

Нарський документ про автентичність (1994 року) розширює розуміння автентичності, включаючи не лише матеріальні, але й духовні, функціональні та культурні аспекти. Це підкреслює складність реставраційних рішень, які мають враховувати численні рівні цінності об'єкта, не обмежуючись лише фізичним збереженням [9].

Варто зазначити, що авторське право не є перешкодою для реставрації. Реставрація архітектурних пам'яток має здійснюватися з дотриманням балансу між суспільною потребою у збереженні культурної спадщини та індивідуальними правами автора. Такий підхід дозволяє уникати конфліктів, забезпечує автентичність пам'ятки і повагу до творчого внеску автора.

В Україні реставрація пам'яток архітектури регулюється Законом України «Про охорону культурної спадщини» та Наказами Міністерства культури та стратегічної комунікації України, які встановлюють технічні регламенти.

Закон України «Про охорону культурної спадщини» є базовим для всієї сфери охорони культурної спадщини в Україні. Він визначає правові, організаційні, соціальні та економічні засади охорони культурної спадщини. Закон розрізняє такі види діяльності щодо пам'яток, як консервація, реставрація, реабілітація, музеєфікація, ремонт, пристосування. Поняття реставрації в Законі визначено як сукупність науково-

обґрунтованих заходів з укріплення фізичного стану об'єктів культурної спадщини із забезпеченням збереження їхньої автентичності [5].

Відповідно до ч. 1 ст. 26 Закону консервація, реставрація, реабілітація, музеєфікація, ремонт, пристосування пам'яток національного значення здійснюються лише за наявності письмового дозволу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони культурної спадщини на підставі погодженої з ним науково-проектної документації [5].

З огляду на положення вітчизняного законодавства, прямої письмової згоди автора архітектурного твору на проведення реставрації, як правило, не вимагається, якщо твір визнаний пам'яткою культурної спадщини, реставрація спрямована на збереження автентичності та цілісності пам'ятки і не передбачає спотворення первісного авторського задуму, що б зашкодило репутації автора та органи охорони культурної спадщини дали свій дозвіл на проведення таких робіт.

Однак, це не означає, що права автора ігноруються. Безстрокове право архітектора на недоторканність твору залишається чинним. Якщо реставрація виходить за межі необхідного збереження і призводить до таких змін, які можуть бути розцінені як спотворення або перекручення твору, що шкодить честі та репутації автора, він або його спадкоємці мають право звернутися до суду для захисту своїх немайнових прав.

Досліджуючи це питання варто звернутись до законодавства зарубіжних країн. Порівняльний аналіз дозволить не лише визначити межі допустимого втручання у твори архітектури при їх відновленні чи реставрації, а й знайти правові механізми узгодження суспільного інтересу у збереженні культурної спадщини з індивідуальними немайновими правами архітекторів.

Врахування міжнародного досвіду сприятиме удосконаленню українського законодавства, особливо з огляду на сучасні виклики, пов'язані з масштабним знищенням архітектурних об'єктів унаслідок війни.

Так, наприклад, Німеччина має децентралізовану, але добре структуровану систему правового регулювання у сфері охорони пам'яток архітектури, де реставрація історичних будівель тісно пов'язана з авторським правом. На законодавчому рівні враховано як потреби збереження культурної спадщини, так і захист особистих і майнових прав архітектора. Реставрація архітектурних пам'яток у Німеччині регулюється Законом про авторське право та суміжні права та законами окремих федеральних земель про охорону пам'яток [10]. Німеччина дотримується федерального підходу до збереження пам'яток. Кожна з шістнадцяти федеральних земель має власний закон про збереження пам'яток з індивідуальними правилами [11].

Загальна норма для всіх полягає в тому, що пряма згода автора на реставрацію не є обов'язковою вимогою. Дозвіл видається компетентним земельним відомством з охорони пам'яток.

Відповідно до статті 14 Закону про авторське право та суміжні права Німеччини «автор має право протидіяти будь-якому спотворенню або іншому впливу на свій твір, яке може зашкодити його законним інтересам щодо твору» [10]. Якщо втручання є необхідним для збереження пам'ятки, її пристосування до сучасних умов (наприклад, безпека, енергоефективність) і не спотворює твір надмірно, воно, як правило, не розглядається як порушення авторського права. Важливо, щоб втручання було виправданим і мінімальним.

Італія, країна з надзвичайно багатою культурною та архітектурною спадщиною, має одне з найрозвиненіших і найдетальніших правових регулювань у сфері реставрації пам'яток. Основу правового регулювання реставрації пам'яток архітектури в Італії становить Кодекс культурних цінностей та ландшафту. Відповідно до п. 4. ст. 29 Кодекс культурних цінностей та ландшафту Італії реставрація означає пряме втручання у власність шляхом проведення низки операцій, спрямованих на матеріальну цілісність та

відновлення самої власності, захист та передачу її культурних цінностей. У випадку нерухомості, розташованої в районах, оголошених сейсмічними відповідно до чинного законодавства, реставрація включає втручання зі структурних покращень [12].

Італійське законодавство про авторське право має певні особливості, що впливають на реставрацію. Італійське право визнає та надає значний захист правам автора, зокрема праву на цілісність твору [13]. Теоретично, будь-яка зміна архітектурного твору, що може бути інтерпретована як його спотворення, може порушувати право автора на цілісність. Однак, на практиці, у випадку пам'яток, де переважає публічний інтерес у збереженні та використанні, закон про охорону спадщини часто визначає межі допустимих втручань [14].

Відповідно до статті 20 автор має право заборонити будь-яке спотворення, зміни або інше посягання, яке може зашкодити його честі чи репутації. Однак, в архітектурних творах автор не може заперечувати проти змін, які можуть бути необхідними під час реалізації. Так само він не може заперечувати проти тих інших змін, які можуть бути необхідними для внесення до вже реалізованого твору. Однак, якщо твір визнано компетентним державним органом таким, що має важливий художній характер, вивчення та впровадження таких змін буде залежати від автора [13].

Законодавство про культурну спадщину не передбачає обов'язкової згоди автора на проведення реставраційних робіт. Дозвіл видається компетентними органом. Проте рішенням щодо реставрації має передувати ретельне дослідження бачення та наміру автора, враховуючи наслідки, які суттєві зміни можуть мати на сприйняття та цілісність самого твору [15].

Франція, що пишається багатою архітектурною спадщиною, має одну з найдавніших та найбільш централізованих систем її охорони, яка суттєво впливає на регулювання реставраційної діяльності. Правові засади реставрації тут тісно переплетені з концепцією національної спадщини та вирізняються сильним державним контролем.

Французьке законодавство чітко визнає, що твір архітектури є об'єктом авторського права, навіть якщо він перебуває у публічній власності або охороняється як історична пам'ятка.

Прямої вимоги про згоду автора на реставрацію немає у Кодексі спадщини. Стаття L621-9 Кодексу культурної спадщини регулює процедури реставрації, вимагаючи дозволів від адміністративного органу [16].

Однак, Франція відома надзвичайно сильним захистом немайнового права автора на повагу до твору. Стаття L121-1 Кодексу інтелектуальної власності закріплює право на визнання авторства (обов'язкову ідентифікацію автора у проєктній та інформаційній документації) та право на недоторканність твору (заборону на модифікації, які спотворюють первинний творчий задум без згоди автора). Це право означає, що автор має право заперечувати будь-яку модифікацію або спотворення свого твору [17].

Саме тому Касаційний суд Франції в одній зі справ визнав, що будівництво під куполом, спроектованим паном Х., стаціонарної підвісної стелі, призначеної для вирішення акустичних проблем та приховування значного обладнання, встановленого в цій частині залу виконані без згоди архітектора, «спотворили» його роботу, зруйнувавши гармонію оригінального ансамблю, який він спроектував, і що місто Лілль не продемонструвало реальність жодної з технічних вимог, зазначених у ньому [18].

Судова практика визнає, що хоча власнику пам'ятки дозволяється здійснювати необхідні консерваційні роботи, будь-які зміни, що спотворюють твір або не відповідають його первісному задуму, можуть бути оскаржені автором або його спадкоємцями. Проте потреби енергетичної реконструкції та адаптації до зміни клімату найчастіше матимуть перевагу над правом архітектора на повагу до його твору.

На підтвердження цього можна навести справу за участю компанії Bull, яка збудувала за проектом архітектора пана Х... будівлю, на першому поверсі якої знаходився великий «вестибюль» площею 700 м², увінчаний скляним дахом, що слугував входом до будівлі та місцем проходу. У 1987 році, маючи намір розмістити нові служби в цих приміщеннях, компанія Bull виділила з вестибюлю площу 140 м², яку перегородила, щоб облаштувати дві демонстраційні зали. Тоді пан Х..., вважаючи, що ці зміни спотворюють його творіння та порушують його немайнове авторське право, вимагав їх усунення на що апеляційний суд ухвалив рішення, яким відхилив його вимоги.

Суд закріпив принцип, згідно з яким «утилітарне призначення будівлі, замовленої архітектору, забороняє останньому претендувати на нав'язування абсолютної нематеріальності своєї роботи, до якої її власник має право вносити зміни, коли стає очевидною необхідність адаптації її до нових потреб. Водночас уточнюючи, що судовий орган повинен оцінювати, чи є ці зміни до архітектурного твору законними, враховуючи їх характер та важливість, за обставин, які змусили власника їх внести [19].

Таким чином, зміни обґрунтовані технічними та функціональними імперативами (реконструкція, відповідність стандартам тощо); та/або новими потребами (екологічному підходу, доступності тощо) не визнаються спотворенням твору архітектури.

Проаналізувавши законодавство зарубіжних країн (Німеччині, Італії та Франції) можна зробити висновок, що реставрація архітектурних пам'яток тісно пов'язана з дотриманням норм авторського права. У всіх трьох країнах архітектурні твори охороняються як об'єкти авторського права. Внесення змін вимагає погодження компетентних органів. Водночас, немайнові права автора на недоторканність твору залишаються безстроковими і можуть бути захищені в судовому порядку, якщо реставраційні дії призводять до необґрунтованого спотворення або калічення твору, що шкодить честі та репутації автора. Однак втручання, необхідні для збереження пам'ятки та її адаптації до сучасних умов, не вважаються спотворенням твору. Це створює постійний діалог та необхідність балансувати між збереженням спадщини та повагою до творчого задуму архітектора.

Варто відмітити, що реставрація архітектурних пам'яток — це складний процес, який має поєднувати фахову роботу з високим рівнем культурної та правової відповідальності. Одним із ключових принципів реставраційної діяльності є дотримання автентичності об'єкта, що передбачає збереження не лише матеріальної структури, а й авторського задуму. В контексті авторського права це означає, що будь-які втручання в архітектурну пам'ятку не повинні спотворювати первісного бачення автора.

Згідно зі статтею 6bis Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів, автор має право вимагати визнання свого авторства і захищати твір від будь-якого спотворення, яке може зашкодити його честі або репутації [4]. Це положення поширюється і на архітектурні твори, визнаючи немайнові права архітектора навіть у випадках, коли економічні права були передані іншій особі або організації. Аналогічні положення містять і національні законодавства досліджених європейських країн, зокрема Німеччини, Франції та Італії.

Реставрація архітектурної спадщини не повинна розглядатися винятково як технічний чи естетичний процес. Це процес, що потребує зваженого підходу до авторського бачення, а також встановлення прозорих процедур комунікації з авторами або їхніми правонаступниками. Проте, сучасні вимоги до архітектурних об'єктів, навіть якщо вони є пам'ятками, часто зумовлюють необхідність внесення певних змін для забезпечення їхньої функціональності, безпеки, енергоефективності та доступності. Це може включати модернізацію інженерних систем для встановлення систем вентиляції, кондиціонування, що не були передбачені оригінальним проектом.

Саме тому вітчизняна правова система має знайти баланс між немайновим правом автора та суспільним інтересом при збереженні та адаптації культурної спадщини для поточних та майбутніх поколінь.

Висновки

Дослідження показало, що сучасна правова модель взаємодії авторського права і охорони культурної спадщини в Україні потребує уточнення. Архітектурні об'єкти, які мають подвійний статус як твори, що охороняються авторським правом, і як пам'ятки культурної спадщини опиняються в центрі проблематики балансу між публічним інтересом та правом автора на недоторканність твору.

Немайнові права автора, зокрема право на недоторканність твору, згідно з чинним законодавством, є безстроковими та невідчужуваними. Проте на практиці потреба у модернізації історичних будівель для забезпечення їхньої функціональності, енергоефективності, безпеки та безбар'єрного доступу стає дедалі актуальнішою, особливо в контексті післявоєнної відбудови України.

У зв'язку з цим доцільно визначити критерії допустимого втручання у архітектурний твір, що не вважається спотворенням:

1. Функціональна мета втручання (втручання має бути виправданим з погляду суспільної або технічної необхідності і стосуватись безпеки експлуатації, енергоефективності, доступності для осіб з інвалідністю).
2. Збереження архітектурної ідентичності (втручання не повинно порушувати основні архітектурно-композиційні рішення та загальний авторський задум).
3. Мінімізація візуального впливу (нові елементи повинні бути визначено підпорядкованими оригінальній структурі).

Такі втручання, якщо вони відповідають зазначеним критеріям, не повинні вважатися посяганням на право на недоторканність твору і можуть бути визнані правомірними у контексті охорони архітектурної спадщини. Такі критерії сприятимуть досягненню балансу між охороною творчого внеску автора і суспільним інтересом при відновленні архітектурної спадщини.

Список використаних джерел

1. 1453 пам'ятки культурної спадщини та 2286 об'єктів культурної інфраструктури постраждали в Україні через російську агресію. Міністерство культури та стратегічних комунікацій України. URL: <https://mcsc.gov.ua/news/1453-pamyatku-kulturnoyi-spadshhyny-ta-2286-obyektiv-kulturnoyi-infrastruktury-postrazhdaly-v-ukrayini-cherez-rosijsku-agresiyu/>
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 1 грудня 2022 року № 2811-IX. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>
4. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 24 липня 1971 року. URL: Верховна Рада України. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#o13
5. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 8 червня 2000 року № 1805-III. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>
6. Мещеряков В. Державне регулювання в сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури: до питання визначення понять та особливостей їх застосування. Ефективність державного управління: збірник наукових праць. 2013. Вип.37. С. 271-276.

7. Пам'ятки архітектури як об'єкт цивільних прав [Електронний ресурс] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 - Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право / С. І. Панова ; наук. конс. В. М. Зубар ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Електрон. текстові дані. Одеса : Б. в., 2019. 218 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/883950f2-d284-44b1-86d7-f11f9c92c402/content>
8. Міжнародна хартія з охорони й реставрації нерухомих пам'яток і визначних місць (Венеціанська хартія). Верховна Рада України. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_757#Text
9. The Nara Document on Authenticity. URL: <https://landscapes.icomos.org/1994-the-nara-document-on-authenticity/>
10. Act on Copyright and related rights as last amended by Federal Law Gazette I p. 3714. URL: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_urhg/englisch_urhg.html
11. Denkmalschutz & Versicherung: Regeln der Bundesländer. Denkmalschutz-versichern. URL: <https://www.denkmalschutz-versichern.de/blog-post/denkmalschutz-versicherung-bundeslaender>
12. Decreto legislativo 22 gennaio 2004, n. 42 Codice dei beni culturali e del paesaggio, ai sensi dell'articolo 10 della legge 6 luglio 2002, n. 137. URL: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legislativo:2004-01-22;42!vig=>
13. Legge n. 633/1941 a protezione del diritto d'autore e di altri diritti connessi al suo esercizio. Aggiornato il 09.12.2024. Altalex. URL: <https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/06/26/legge-sul-diritto-d-autore>
14. Il diritto morale di integrità dell'opera. Studiolegaledama. URL: <https://www.studiolegaledama.it/blog/il-diritto-morale-di-integrit%C3%A0-dellopera>
15. Il restauro delle opere d'arte, nella prospettiva del diritto (parte 2). Collezionedatiffany. URL: <https://collezionedatiffany.com/il-restauro-delle-opere-darte-nella-prospettiva-del-diritto-parte-2/>
16. Code du patrimoine. Version en vigueur au 08 juillet 2025. Legifrance. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006074236/
17. Code de la propriété intellectuelle. Version en vigueur au 23 juin 2025. Legifrance. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006069414/LEGISCTA000006161637/?anchor=LEGIARTI000048603495#LEGIARTI000048603495
18. Cour de Cassation, Chambre civile 1, du 1 décembre 1987, 86-12.983, Publié au bulletin. Legifrance. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000007019776>
19. Cour de Cassation, Chambre civile 1, du 7 janvier 1992, 90-17.534, Publié au bulletin. Legifrance. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000007027431/>